

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:2211

av Isak From och Monica Haider (båda S)

Strategisk samverkan för ökad träförädling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten till strategisk samverkan kring ökad träförädling där skogen finns, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten till behovet av stöd till företag som vill utveckla vidareförädling av trä och byggandet av trähus och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka trätekniska utbildningar och träindustriutbildningar både i gymnasiet och på högskolenivå och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Den svenska skogsindustrin har spelat och spelar fortfarande en mycket viktig roll för landets ekonomiska utveckling. Skogen förser oss med förnybara råvaror som omvandlas till trä, papper, bioenergi och andra viktiga produkter i basindustrin och vid många små och medelstora företag.

Längs kusten finns ett flertal pappersmasse- och kartongfabriker. I inlandet finns förutom råvaran också ett minskande antal högproduktiva sågverk och ett antal vidareförädlingsindustrier. Skogsindustrin har en särskilt stor betydelse för den svenska exportmarknaden och är väldigt viktig för bytesbalansen.

I de norra skogslänen har många anställda fått gå till följd av rationaliseringar. Den största minskningen i antal anställda skedde mellan år 2008 och 2009, vilket sammanfaller med lågkonjunkturen i samband med finanskrisen. Sveriges export är

mycket konjunkturkänslig eftersom vi exporterar insatsvaror för annan industri som i sig påverkades av finanskrisen. Låg nyproduktion av småhus och inga system som främjar renoveringsåtgärder i allmännyttan har också slagit hårt mot sektorn.

Under senare år har skogsindustrin bidragit till cirka 25 procent av alla inrikes landtransporter. Under 2012 transporterades enligt Skogsstyrelsen 42,8 miljoner ton rundvirke med lastbil, 7,2 miljoner ton på järnväg och 0,8 miljoner ton rundvirke med fartygstrafik (inrikes samt export). Under år 2013 var transportarbetet vid transport av rundvirke 3 919 miljoner ton-km med lastbil och 1 850 miljoner ton-km på järnväg. Detta kan ses som mycket och borde kunna reduceras med högre vidareförädling närmare källan.

Träförädling har gett sysselsättning åt flera generationer människor i hela landet och gör det fortfarande. Tilläggas ska att som all annan tillverkningsindustri drabbades också den trärelaterade industrin hårt av konjuktur nedgången 2008–2009. Det totala antalet sysselsatta inom trärelaterad industri minskade mellan 2008 och 2012 med drygt 2 600 personer. Det finns farhågor om framtiden för de stora industrier som rationaliserat bort många arbetstillfällen och som påverkas direkt av långa avstånd och bristfälliga kommunikationer. Höga elpriser sänker konkurrenskraften, och införandet av det så kallade svaveldirektivet kommer att slå hårt mot främst pappersindustrin om inget görs.

Men det finns fortfarande en stor utvecklingspotential och skogen är en framtidsbransch, inte minst i skogslänen som också har ett stort behov av nya arbetstillfällen. Men det krävs politisk vilja och handling för att utveckla denna bransch ytterligare och satsa offensivt på fler jobb inom träförädlingen.

Den socialdemokratiska regeringen innan 2006 införde en nationell träbyggnadsstrategi, med en kommitté som var brett tillsatt med representanter alltifrån producenter, beställare och projektörer till forskningsråd. Strategin var framgångsrik och bidrog starkt till att uppmärksamma träets klimatfördelar och jobbskapande potential, men under den borgerliga regeringens tid vid makten hände inte mycket. Därför är det välkommet att den socialdemokratiskt ledda regeringen nu arbetar med ett nationellt skogsprogram i syfte att lyfta skogens värden.

Det behövs en ny strategisk samverkan mellan olika aktörer inom träförädlingen för att säkra och utveckla nya tekniker och företag som ger jobb där skogen finns. Det är viktigt att en sådan samverkansmodell involverar en bred grupp av aktörer och att det

tydligt framgår vem som har det sammanhållande ansvaret. Sverige behöver en mycket offensivare och mer nyskapande politik för att förverkliga den stora potential som växer fram i våra skogar.

Smålandslänet har en lång industritradition inom trä- och glasförädling. Den trärelaterade industrin är starkt koncentrerad till södra Sverige, där Smålandslänet står för nära 50 procent av branschens totala sysselsättning. God tillgång på skog, småländsk entreprenörsanda och produktionstekniska innovationer har genererat otaliga företag inom trä- och glasförädling. Cirka hälften av alla svenska tillverkare av monteringsfärdiga hus, huskomponenter och stommar finns i Småland. Här finns flera av landets största husleverantörer som Moelven, Trivselhus, Myresjöhus, BoKlok och Flexator. Även dörr- och fönsterindustrin har en stor andel av företagen i Småland, inklusive globala företag som Inwido och Jeld Wen. Hälften av de större planglasföretagen i Sverige finns i Smålandsregionen. I södra Sverige ligger 75 procent av svensk glastillverkning och glasbearbetning. Detta gör Småland till ett självklart centrum för glasbranschen i Sverige och norra Europa. Svensk konstglasproduktion är koncentrerad till sydöstra Småland där Orrefors Kosta Boda står för cirka 85 procent av branschens omsättning.

I södra delarna av Sverige finns goda exempel på strategisk samverkan för att utveckla träsektorn.

Smart Housing Småland är en nationellt utpekad innovationsmiljö finansierad 10 år framöver genom Vinnovas Vinnväxtprogram. Innovationsmiljön startade år 2013 och utvecklas under ledning av SP-koncernen (Sveriges Tekniska Forskningsinstitut) och de två institut som finns representerade i Småland – SP Trä och Glafo (Glasforskningsinstitutet). Bred samverkan och samfinansiering av miljön sker mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor i såväl Kronobergs, Kalmar som Jönköpings län.

Smart Housing Småland är ett initiativ som möter upp mot ett flertal utmaningar; behovet av nya bostäder, behovet av att bygga yteffektivt, flexibelt, modernt, energieffektivt och hållbart. Affärsmöjligheter skapas när innovativ teknik och industriella byggprocesser dels möter bostadsbrist i Sverige och internationellt, dels bidrar till mer hållbart boende och byggande med hög arkitektonisk kvalitet. Därför arbetar Smart Housing utifrån målet att bli en internationellt ledande innovationsmiljö som, med användaren i centrum, skapar smart boende och hållbar byggd miljö med bas

i glas och trä. Med smart menas boende och byggd miljö som är önskvärd, flexibel, hållbar och prisvärd.

Under de ca 2 åren som Smart Housing varit verksam har ett 20-tal projekt genomförts, däribland små prototyper samt en fullskalig bostadsprototyp. De projekt som Smart Housing beviljar stöd ligger inom ramen för de strategiskt utpekade områdena: Aktiva mötesplatser och samverkansforum (samverkan – strategiska partnerskap), Innovationsprocesser inom design och arkitektur med fokus på användaren (forskning och innovation), Attraktiva, yt- och energieffektiva, industriellt tillverkade bostäder (smarta bostäder – hållbara koncept), Helhetsgrepp om de drivkrafter som påverkar byggandet (politiken) samt Ökad innovationsförmåga och internationalisering.

Smart Housing utvecklas i ett interregionalt sammanhang där träbyggandet har guldläge. Regionförbund, regioner och länsstyrelser i Kronobergs, Kalmar och Jönköpings län arbetar strategiskt utifrån den gemensamma trästrategin ”Träregion Småland” där fokus ligger på att stötta och utveckla den trärelaterade näringen som finns i värdekedjan ”från sågverk och framåt”. Träregion Småland har spelat en avgörande roll i utvecklingen av Smart Housing och har utöver detta stöttat flertalet projekt så som företagsforskarskolan Prowood som genomförs i samarbete mellan Högskolan i Jönköping och Linnéuniversitetet samt KK-stiftelsen.

Även i de norra skogslänen finns flera exempel på satsningar för att utveckla träförädlingen. Träcentrum Norr (TCN) är en centrumbildning inom Luleå tekniska universitets (LTU) institution i Skellefteå. TCN startade år 2005, och syftet med TCN är att utveckla den trämekaniska industrin genom samverkan mellan företag och UoH samt institut. Intressenterna är ett antal företag, LTU, SP Träteknik och Skellefteå kommun.

TCN har under perioden 2005–2010 finansierats av de deltagande företagen tillsammans med medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) (Mål 2), Skellefteå kommun samt länsstyrelserna i Västerbottens och Norrbottens län. Under perioden har TCN omfattat ett 50-tal projekt. Projekten är strukturerade i tre fokusområden: Mätteknik och processtyrning för kundorderstyrd produktion i sågverk, industriellt träbyggande samt ökad beständighet hos utomhusprodukter ovan mark. TCN fick förnyad finansiering för perioden 2011–2013. Det är av stor vikt att finansieringen av TCN säkras långsiktigt. Det finns dock anledning att även framgent säkerställa högre utbildningar i träteknik, design, hållfasthet och konstruktion.

Smart Housing och TCN är båda exempel på lyckade satsningar. Båda initiativen samt de projekt som utvecklas i anslutningen till dem är mycket uppskattade och framgångsrika. De medverkande aktörerna är engagerade och i hög grad nöjda. Genom Smart Housing och TCN har de deltagande företagen fått en samverkansplattform där de kan bedriva utvecklings- och innovationsprojekt tillsammans med andra företag och forskare från forskningsinstitut och universitet. Projekten kännetecknas av hög företagsrelevans samt akademisk höjd.

Det finns en mycket omfattande kompetens och brinnande vilja i Småland, Norr- och Västerbotten för att utveckla träförädlingen till den framtidsbransch den är. Men regeringens ambitionsnivå verkar låg vad gäller utvecklingen för träförädlingen. Vi saknar välbehövliga satsningar på innovationer och nya entreprenörer inom branschen. Det finns potential i branschen men det är svårt få riskvilligt kapital och stöd till träindustrier i norra Sverige. Det krävs att företagare kan erbjudas riskkapital och andra finansieringslösningar och hjälp med affärsplaner.

I dag råder stor bostadsbrist på många håll i Sverige. Människor har svårigheter att flytta dit jobben och utbildningsplatserna finns. Det behövs en ny bostadspolitik som ger en större rörlighet på bostadsmarknaden och blandade bostadsområden. Alla människor, inte bara de med goda ekonomiska förutsättningar, ska ha möjlighet att leva i bra bostäder, vilka med fördel kan byggas i trä som är klimatsmart och resurseffektivt. Byggtider på prefabricerade trähus kan korta byggtiden på uppförandeplatsen och på så vis minska kostnader och korta störningar under byggtiden. Mot bakgrund av att trähus kan lösa både bostads- och miljö- och klimatproblem, bör regeringen överväga möjligheterna att utforma en nationell strategi för träbyggnader.

Det behövs fler städer och regioner som gör som i Skellefteå och Växjö där städerna främjar regional utveckling genom att alltid pröva trä som tillverkningsmaterial i bygg- och anläggningsprojekt.

I Skellefteå främjas utvecklingen av träbyggandet genom att man låter beställda byggen bli laborativa miljöer där användningen av trä kan utvärderas och skapa ny kunskap för framtida byggnationer.

Fler samarbeten behövs där det offentliga samarbetar i quattro helix med näringsliv och forskning för att stärka och marknadsföra den lokala kompetensen.

Men det finns en stor oro för att det minskade intresset för yrkesprogrammen, inte minst tappar träindustriprogrammen i antalet sökande.

Att det totala elevsöket till yrkesprogrammen är långt mindre än tidigare år är tydligt. Flera skäl kan finnas: bl.a. Gy11 lyfts fram som en orsak.

Utvecklingen med färre program som är högskoleförberedande samtidigt som kraven sänkts i yrkesutbildningarna. Träindustrins parter har varit skarpt kritiska till den utvecklingen, felaktig strategi. Tidigare så uppnådde som exempel 96 procent av byggeleverna i Umeå högskolebehörighet. Alla skolor erbjuder dock högskoleförberedande kurser men då som ett komplement och då riskerar elever att yrkesprogrammen väljs bort.

Ett nytt kvotssystem till universitetet är också en betydande inverkan på niondeklassarnas val, då de som inte når högskolebehörighet i gymnasiet nu får söka i en annan kvot.

Ungdomar förstår ju att det här har betydelse och självklart söker de utbildningar som ger en bred öppning för framtida yrkesval. Alla parter hoppas på förändringar i Gy11. Vård-, bygg-, trä- och industrijobb är framtidsbranscher, så det vore riktigt synd om de som är unga nu missar framtidsbranscher.

Det är angeläget att behovet av nya utvecklingsmedel för att utveckla partnerskap och nätverk ses över. Regeringen bör också se över möjligheten av stöd för att värdera andra finansieringsaktörer, både inhemska och utländska, för att effektivt skapa ökad tillväxt och ett innovativt företagande i trä.

Isak From (S)

Monica Haider (S)